

IDEA (LOPS21)

FI2 Etiikka

6. Velvollisuusetiikka

Virittäytymisen aiheeseen

Opettajalle:

- Katsokaa yhdessä video *Kant's Ax*:
<https://www.bbc.co.uk/programmes/p02bwhzq>
- Pysäytä video kohtaan 0:17 ja kysy luokan mielipidettä: **Olisiko oikein valehdella kirvestä heiluttavalle tyypille, joka etsii ystävääsi? Perustelee.**
- Katsokaa video loppuun. Pyydä sen jälkeen luokkaa pohtimaan seuraavalla dialla olevia kysymyksiä.

Virittäytymisen aiheeseen – *Kant's Ax*

- Mikä on Kantin näkemys?
- Miksi hän ajattelee niin kuin ajattelee?

Se nyt vain on väärin

- **Velvollisuusetiikka eli deontologia** on normatiivisen etiikan teoria, jonka mukaan teon moraalisuuden ratkaisevat periaatteet, joiden mukaan ihminen toimii.
 - Siis: teon syy, motiivi tai tarkoitusperä ratkaisevat.
- Teon seurauksilla ei ole niin väliä, vaan aina pitää toimia oikein.
- Olemme velvollisia noudattamaan moraal sääntöjä, olivat teon odotetut seuraukset minkälaiset tahansa.
- Kutsutaan myös **periaate-etiikaksi**.

Immanuel Kant: Järki, vapaus ja autonomia

- Tunnetuin velvollisuuseetikko on Immanuel Kant.
- Moraalin perustana on **järjen käyttö** ja **vapaus**.
 - Kun ihmiset käyttäytyvät moraalisesti, he käyttäytyvät järkevästi (rationaalisesti).
 - Ainoastaan silloin, kun ihmiset käyttäytyvät järkevästi, he ovat vapaita.
- **Järkevä käyttäytymien takaa sen, että ihmiset eivät sokeasti seuraa tunteitaan ja halujaan.**
- *Sapere aude* - uskalla käyttää järkeä!

Immanuel Kant: Järki, vapaus ja autonomia

- **Autonomia:** Eron ulkoisista auktoriteeteista ja sisäisistä esteistä.
 - Moraalin pitää olla irrallaan yksittäisistä tilanteista.
 - Tekojen seuraukset, palkinnot tai rangaistukset eivät saa vaikuttaa moraaliin.
- Moraalisiin valintoihin eivät siis saa vaikuttaa tunteet eivätkä yhteiskunnalliset näkemykset moraalista. Moraalin pitää olla itsenäistä.
- Moraalin pohja on **hyvässä tahdossa**, mikä tarkoittaa moraalilain eli kategorisen imperatiivin kunnioittamista.

Velvollisuus

- Moraali perustuu ehdottomaan velvollisuuteen noudattaa moraalilakia.
- Tätä moraalilakia Kant kutsuu *Kategoriseksi imperatiiviksi*.
- Kategorinen imperatiivi tarkoittaa ehdotonta käskyä ja siinä on kaksi osaa tai muotoilua.

Kategorinen imperatiivi 1

*Toimi vain sellaisen periaatteen mukaan,
jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.*

- **Pohdi ja keskustele vierustoverin kanssa, mitä yllä oleva lainaus tarkoittaa.**

Kategorinen imperatiivi 1

*Toimi vain sellaisen periaatteen mukaan,
jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.*

- **Pohdi ja keskustele vierustoverin kanssa, mitä yllä oleva lainaus tarkoittaa.**
 - Tämä tarkoittaa sitä, että meidän pitäisi toimia ainoastaan sellaisten periaatteiden mukaisesti, joita voisi haluta, että kaikki noudattaisivat.
 - **Esimerkiksi: mitä jäisi jäljelle, jos kaikki valehtelisivat koko ajan kaikkialla?**
 - Valehtelu on moraalisesti väärin, koska jos kaikki valehtelisivat, sitä ei enää olisi olemassa.
 - (Looginen mahdottomuus: Valehtelu tarvitsee jonkin käsityksen totuudesta.)

Kategorinen imperatiivi 2

*Kohtelee aina ihmisyyttä itsessäsi ja muissa päämääränä,
älä koskaan pelkkänä välineenä.*

- **Pohdi ja keskustele vierustoverin kanssa, mitä yllä oleva lainaus tarkoittaa.**

Kategorinen imperatiivi 2

- Tehkää tehtävä 1 (*Idea 2*, luku 6, s. 71):

Kategorinen imperatiivi kieltää ihmisen kohtelemisen pelkkänä välineenä.

- a) Miten seuraavissa tilanteissa käytetään jompaakumpaa välineenä?
 - i. oppilas ja opettaja
 - ii. asiakas ja puhelinmyyjä
 - iii. kadullakulkija ja feissari
 - iv. prostituoitu ja parittaja
- b) Entä millaisissa tilanteissa ihmistä käytetään *pelkkänä* välineenä?
- c) Miten a-kohdan tilanteissa voisi kunnioittaa molempien ihmisarvoa?

Kategorinen imperatiivi 2

*Kohtelee aina ihmisyyttä itsessäsi ja muissa päämääränä,
älä koskaan pelkkänä välineenä.*

- **Pohdi ja keskustele vierustoverin kanssa, mitä yllä oleva lainaus tarkoittaa.**
 - Itseisarvo vs. välinearvo
 - **Muistuttaako tämä jotain muuta eettistä periaatetta?**

Kategorinen imperatiivi 2

*Kohtelee aina ihmisyyttä itsessäsi ja muissa päämääränä,
älä koskaan pelkkänä välineenä.*

- **Pohdi ja keskustele vierustoverin kanssa, mitä yllä oleva lainaus tarkoittaa.**
- Itseisarvo vs. välinearvo
- **Muistuttaako tämä jotain muuta eettistä periaatetta?**
 - Esim. Kultainen sääntö: *kohtelee muita niin kuin haluaisit itseäsi kohdeltavan.*
 - Huom! Ei kuitenkaan ole sama asia.

Kategorinen imperatiivi

*Toimi vain sellaisen periaatteen mukaan,
jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.*

+

*Kohtelee aina ihmisyyttä itsessäsi ja muissa päämääränä,
älä koskaan pelkkänä välineenä.*

- Tätä moraalilakia noudattamalla toimii kaikissa tilanteissa eettisesti.

Kantin päättelyketju

- **Mihin moraaliset teot perustuvat?**
 - Itsenäiseen järjenkäyttöön.
 - **Mihin tämä johtaa?**
 - Ymmärrykseen siitä, että meillä on ehdoton velvollisuus noudattaa moraalilakia, sanoipa tunteemme, halumme tai yhteiskuntamme mitä tahansa.
 - **Mikä on tämä moraalilaki?**
 - Kategorinen imperatiivi, joka sanoo, että meidän pitää...
 - toimia vain sellaisen periaatteen mukaan, jonka voi samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi
 - kohdella ihmisyyttä meissä itsessämme ja muissa ihmisissä päämääränä sinänsä, ei koskaan pelkkänä välineenä.
 - **Moraalisesti hyviä ja oikeita ovat siis ne teot, jotka on tehty velvollisuudesta kategorista imperatiivia kohtaan.**

Velvollisuusetiikan ongelmia

- Periaatteiden yksityiskohtaisuus
 - Jos periaatteista tekee riittävän tarkkoja, lähes mikä tahansa periaate on yleistettävissä laiksi.
 - Kategorinen imperatiivi menettää teränsä.
- Periaatteiden ristiriitaisuudet
 - älä valehtele vs. pidä lupaukset
- Kantin velvollisuusetiikka on liian joustamaton sovellettavaksi arkielämään.
 - Pitäisikö kaikki seuraukset jättää huomiotta teoreettisen mallin vuoksi?

Tehtäviä

Pohdi seuraavia kysymyksiä:

- Pyhittääkö tarkoitus keinot?
- Onko Kantin etiikka liian ankaraa? Anna esimerkki perustelusi tueksi.
- Milloin toimimme arjessa periaatteiden (emmekä esimerkiksi tekojen seurausten) mukaan?